

UDK: 27-725-74
Pregledni rad
Primljeno: svibanj 2012.

Pero PRANJIĆ
Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu
J. Stadlera 5; BiH – 71000 Sarajevo
ppranjic@net.hr

POSTUPAK PRI UKLANJANJU ILI PREMJEŠTANJU ŽUPNIKA

Sažetak

Koliko je popunjavanje župa i imenovanje župnika važno, često put može biti i vrlo komplicirano. Upravo je zato ZKP tome posvetio trinaest kanona. Da se uoči razlika između propisa CIC-a iz 1917., ukratko su ovdje prikazane i njegove odredbe, a kasnije su nove, sada važeće s njima uspoređivane. Posebno je obrađen postupak pri uklanjanju, a posebno propisi o premještanju župnika. Jasno su opisane upute dijecezanskom biskupu kako postupati u jednom i drugom slučaju, no dovoljno je pouke dano i samim župnicima kako se postaviti, pa i onda kada misle da su njihova ljudska i župnička prava povrijeđena. Naglašeno je također da se i jedan i drugi postupak odnosi samo na svećenike inkardinirane u partikularnu Crkvu jer za župnike redovnike su sasvim druge odredbe.

Ključne riječi: župnik, uklanjanje sa službe, kazne za klerike, premještaj, utok na administrativne odluke, kanonska pravičnost, dobro duša.

Uvod

Bez sumnje je ovo važna materija u Zakoniku kanonskog prava jer se tiče i dobra vjernika, ali i same osobe župnika, premda zakonske odredbe o tome obuhvaćaju trinaest posljednjih njegovih kanona, tj. 1740-1752. No naglašena je i bitna svrha uklanjanja, odnosno premještanja: „Spasenje duša mora u Crkvi uvijek biti vrhovni zakon“ (kan. 1752). Ističem, međutim, da su sadašnje odredbe jako pojednostavljene i svedene na ono najbitnije. A da lakše uočimo razliku i novost u odnosu na prethodni Zakonik, pogledat ćemo prvo te stare.

1. Propisi CIC-a iz 1917. godine

S obzirom na uklanjanje i premještanje župnika CIC je odredbe

imao u *IV. Knjizi – Postupci*, i to u 3. dijelu (kann. 2142-2194), koji ima 53 kanona. Prvo su bili propisi o *uklanjanju* nepremjestivih župnika (kann. 2147-2156), a slijedile su zatim druge o *uklanjanju* premjestivih (kann. 2157-2161) jer su tada i postojale takve dvije vrste župnika. Iza toga su propisi o (pastoralnom) *premještanju* župnika (kann. 2162-2167), pa postupak protiv svećenikâ (dakako i župnikâ) koji nisu držali rezidenciju (kann. 2168-2175); odredbe protiv onih svećenika za koje ima dokaza da žive u priležništvu (kann. 2176-2181); odredbe protiv župnikâ koji su zanemarili župničke dužnosti (kann. 2182-2185) i konačno postupci poglavara kada prosuđuje po „svom znanju i savjesti“ - tzv. postupci „*ex informata conscientia*“ (kann. 2186-2194).

Polazna točka za promišljanje o ovakvim odredbama u CIC-u je ipak kan. 454, koji je izričito naglašavao da je župnička služba stalna, još bolja riječ: stabilna. Međutim, ni ta stalnost nije kod sviju bila ista. Veća je i stalnija kod nepremjestivih župnika, a manje je stabilna i manje trajna kod onih drugih - premjestivih. U načelu župnici su u većini slučajeva bili nepremjestivi. Čak je i svaka novoosnovana župa trebala odmah dobiti nepremjestiva župnika. No u tom slučaju, biskup je, u dogovoru s Kaptolom, ipak mogao imenovati premjestiva župnika.

Inače, sasvim je drukčije bilo ako je u pitanju bio župnik redovnik jer isti kan. 454 u § 5 određuje da su župnici redovnici uvijek premjestivi: „po volji mjesnog Ordinarija, uz saopćenje njegovu poglavaru i po volji Poglavara samo da obavijesti Ordinarija“. Također je uvijek bio premjestiv i župnik na kvazižupi. Stoga sve ovo što obrađujemo bilo o *uklanjanju*, bilo kasnije o *premještanju* župnika ni u kojem se slučaju nije odnosilo na župnike redovnike.

Makar se radilo i o nepremjestivome župniku, kan. 2147, § 1 je odlučan: I nepremjestivi župnik može biti smijenjen, ako je njegovo *službovanje štetno ili barem bezuspješno*, premda ponekad u svemu tome nema njegove osobne krivnje. Kanon zatim ističe pet osobitih razloga¹

¹ U stvari, podloga ovoga kanona je dekret Konzistorijalne kongregacije: „*Maxima cura*“ od 20. kolovoza 1910. Dekret navodi da je to ipak više tzv. *ekonomično* ili disciplinarno *uklanjanje*, a ne sudski postupak; rješava se administrativno – dekretom biskupa, pa dodaje: „Spasenje naroda je vrhovni zakon i povjeravanje župničke službe u Crkvi nije radi župnikove osobne koristi, nego radi spasenja vjernika kojima je postavljen“. Navodi se zatim devet pojedinačnih razloga za *uklanjanje* župnika. Inače je taj dekret vrlo iscrpan i detaljan i sastoji se od 32 kanona. Kasnije, od nabrojanih devet razloga u tom dekretu „*Maxima cura*“, CIC je neke sjedinio, tako da ih je u stvari ostalo pet. Međutim, kan. 2147, § 2 dodaje riječ: *praesertim – osobito*, a te riječi nema u spomenutom dekretu. Usp.: CODICI IURS CANONICI FONTES, svez. V., Petrus GASPARI (ur.), br. 2074 (Vatican: Typografia polyglotta, 1930.), 35-36.

za uklanjanje župnika (što znači da je moglo biti i nekih drugih razloga za takav postupak, prema biskupovoj procjeni): 1) župnikova neukost ili trajna duševna ili tjelesna slabost;² 2) mržnja puka, makar ona nije opravdana niti općenita; 3) gubitak dobra glasa kod časnih i ozbiljnih ljudi; 4) vjerojatno neko zlo(činstvo) župnika, radi kojega bi moglo izbiti sablazni; 5) loše upravljanje crkvenom imovinom. U danom slučaju mjesni Ordinarij je trebao (kan. 2148) prvo saslušati mišljenje dvojice sinodalnih ispitivača (a svaka biskupija ih je morala imati najmanje četvoricu - kan. 385) te pismeno ili usmeno pozvati župnika da se zahvali na službi u toj župi.

Ako u zadanom roku (koji je biskup u dopisu odredio), župnik nije podnio zahvalu, niti molio obrazloženo produženje službe (kan. 2149), ordinarij mu je mogao izdati dekret o uklanjanju sa župe. No ako je župnik pristao bilo radi navedenih razloga, bilo radi nekih drugih, išlo se u daljnji postupak – smjenjivanje. Jedino ako je župnik postavio uvjete, ordinarij je procijenio da li se njegovi uvjeti mogu prihvatiti ili ne mogu i o tome bi ga izvijestio (kan. 2150).

Kan. 2153 je davao smijenjenom župniku mogućnost utoka (u roku od deset dana), a on se upućivao istom ordinariju i tada se cijeli slučaj rješavao uz pomoć *dvojice župnika savjetnika* (a i njih je morala imati svaka biskupija – kan. 386, § 2), koji bi savjetovali da li utok usvojiti ili odbaciti te rješenje priopćili župniku. Ako je bio izdan dekret o uklanjanju sa župe, moralo je biti napisano da li je premješten na drugu župu, ili mu je osigurana neka slična nadarbina ili drugi izvor prihoda od čega će živjeti (kan. 2154). Međutim, ako je župnik bio slab i bolestan, ordinarij ga je čak mogao ostaviti u istoj župnoj kući *dok traje potreba* (kan. 2156).

Kada se radilo o premjestivome župniku (kan. 2157), razlozi uklanjanja su oni isti, gore spomenuti u kan. 2147. Ordinarij bi očinski opomenuo i nagovarao župnika da podnese odreknuće (kan. 2158). Nije li to župnik prihvatio, pismeno je morao iznijeti svoje razloge, a ordinarij bi ih razmotrio s dva „sinodalna ispitivača“ (kan. 2159). Ako se ipak procijenilo da su župnikovi razlozi nedovoljni, slijedila je opomena i prijetnja uklanjanjem u određenom roku (kan. 2160). Kad isteče i to vrijeme, prema svojoj razboritosti ordinarij je mogao izdati dekret o uklanjanju (kan. 2161).

Sasvim je drugi postupak bio kad se radilo o premještanju žu-

2 U ovakvim slučajevima se radije slabu i bolesnu župniku dodjeljivao župni vikar jer nije imalo smisla „već bolešću pogođenog čovjeka još dotući i premještajem“. A. VERMEERSCH – J. CREUSEN, *Epitome iuris canonici, III* (Brugis – Bruxellis: ³1928.), 164.

pnika, premda je on uspješno upravljao župom (kan. 2162). Ordinarij bi, radi dobra duša, predložio i savjetovao premještaj. Tu su, pak, nastajale često nesagledive teškoće. Nepremjestivi župnik, ako nije imao volje ići, a za to iznio svoje razloge, jednostavno nije mogao biti premješten bez „posebnog ovlaštenja Apostolske Stolice“ (kan. 2163, § 1). No, premjestivi je mogao biti premješten. Ipak, i za njega nova župa nije smjela biti „nižega reda“ od one s koje ga se miče (kan. 2163, § 2). Ako se, međutim, premjestivi župnik nije slagao s premještajem, morao je pismeno iznijeti svoje razloge (kan. 2164), koje su razmatrali ordinarij i „dva župnika savjetnika“ (kan. 2165). Kad je ordinarij i nakon toga ostao pri svojem stavu o premještaju, ponovo je očinski župnika nagovarao, čak i molio da prihvati premještaj (kan. 2166). Ako je biskup bio ustrajan u svojem zahtjevu, sljedeći korak je bilo izdavanje dekreta kojim se odredio rok za izvršenje, nakon kojega se župa smatrala kanonski upražnjenom (kan. 2167). Župnik ju je morao napustiti, a ordinarij bi dekretirao na to mjesto drugog župnika.³

Sasvim su drugi propisi bili ne samo o župnicima, nego i svim drugim klericima koji ne obdržavaju rezidenciju.⁴ Prema kan. 2168 mogla je slijediti kazna i oduzimanje dijela nadarbine, a ako kod župnika ne bi bilo popravka (kan. 2169), župu se moglo proglasiti upražnjenom. To su samo načelne odredbe glede župnika, a ima tu još nekih pojedinosti, koje ne bismo navodili budući da CIC svakako više nije na snazi.

Gdje je bilo dokaza da klerik živi u prilježnosti, prvo je slijedila opomena i prijetnja kaznom (kan. 2176). Ako klerik nije odgovorio ili opomena nije koristila, pogotovo ako se radilo o župniku (kan. 2177, br. 2), smjesta bi mu bila oduzeta župa. Bilo je i tu još nekih propisa, no ovo je bitno za razumijevanje razloga micanja sa župe.

Posebne su kazne bile za nemarne župnike, tj. ako su se bili ogriješili o kan. 467, § 1 (služiti sv. misu, dijeliti sakramente i pastoralno raditi); kan. 468, § 1 (briga o bolesnicima); kan. 1178 (briga o redu u crkvi, posebno da u njoj ne bude trgovine niti čega nedoličnoga); kan. 1330 (briga za prvopričesnike i njihovo ispovijedanje) kan. 1331 (poučavanje mladeži u vjeronauku); kan. 1332 (nedjeljni kršćanski nauk za odrasle župljane); kan. 1344 (obveza nedjeljne propovijedi). Prema kan. 2182

³ U misijskim područjima i biskupijama koje su bile pod nadležnošću Kongregacije za širenje vjere (u što je do nedavno spadala i crkvena pokrajina BiH), imenovali su se uglavnom *župni upravitelji*, pa se sve gore spomenute odredbe na njih ne odnose jer se župne upravitelje mnogo jednostavnije premještalo.

⁴ Naš novi ZKP, prijevod iz 1988. god., za rezidiranje upotrebljava riječ *sjedište*, a prijevod iz godine 1996. ima termin *prebivanje*. Mislim da je bolje sačuvati latinski izraz *rezidiranje* jer znamo što ona znači.

slijedila je prvo opomena pa, ako ne koristi, onda i kazna. Nije li to koristilo (kan. 2184), premjestivi župnik je mogao ostati bez župe, a čak i nepremjestivi, kad je bio tvrdokoran i posve nemaran (kan. 3185).

Ovom svemu se dodala i kazna opisana u kann. 2186-2194. Naime, moglo se dogoditi da ordinarij ima *pouzdana* podatke o nekom ozbiljnom prekršaju klerika, radi čega ga je po vlastitoj savjesti – „*ex informata conscientia*“, mogao kazniti. Tko je, kako, čime ordinarija uvjerio, obavijestio o takvu prekršaju, nije se moralo iznositi u javnost. No, ordinarij je smio kazniti klerika djelomičnom ili potpunom suspenzijom (obustavom). Odluka je morala biti izdana pismeno, zbog razloga poznatih samom ordinariju. Moralo se, pak, naznačiti vrijeme trajanja suspenzije, jer kazna nije mogla biti izdana kao trajna, i točno se moralo označiti u čemu se obustava – suspenzija sastoji. Samo *kazneno djelo* moglo se okrivljenom kleriku priopćiti ili prešutjeti.⁵ Napominjem da ovakva suspenzija ili obustava – *ex informata conscientia* – nije nikada mogla biti jedini i isključivi razlog za uklanjanje sa župe, ali je ona taj isti postupak mogla jako pospješiti. No, sve te odredbe bilo o uklanjanju, bilo o kažnjavanju i premještanju samim Saborom doživjele su silne promjene. U stvari odredbe o uklanjanju i premještanju su usklađene s duhom Koncila te s ostalim zakonskim odredbama, a one s obzirom na rezidenciju, prekršaje ili zločine te zanemarivanje župničkih dužnosti, pogotovo one o kaznama „*ex informata conscientia*“ (to znači bivši kann. 2168-2194) jednostavno nemaju odgovarajućih kazona u novom ZKP-u. Posve su, dakle, dokinute.

2. Saborski prijedlog i želje biskupa

Kao prvo, saborski oci su izričito tražili da se *sačuva i naglasi trajnost župničke službe*, ali da se ipak provede ujednačenost među župnicima. Naime, zbog mnogih teškoća, a još više radi pastoralnih potreba saborski dekret o službi biskupa *Christus Dominus* u br. 31 je ovo preporučio: „Neka se stoga, uz ukidanje razlike između župnika koji se mogu ukloniti i onih koji se ne mogu ukloniti – preuredi i pojednostavni način postupanja pri premještanju i uklanjanju župnika, da bi se biskup mogao što prikladnije skrbiti za potrebe dobra duša, dakako držeći se naravne i kanonske pravičnosti“. I prijedlog i zahtjev je bio

⁵ „Ako ordinarij smatra da treba krivnju priopćiti prekršitelju, neka postupi pastoralno, razborito i s ljubavlju da kazna, upotrijebivši očinske opomene, nipošto ne prouzrokuje trpljenje, nego posluži popravku prekršitelja i bude mu prilika da se grijeha ostavi.“ Stephanus SIPOS, *Enchiridion iuris canonici* (Romae – Friburgi – Barcinone: 1960.), 262.

vrlo opravdan, pa nas ne treba čuditi da je Pavao VI. u apostolskom pismu *Ecclesiae sanctae*, o primjeni nekih saborskih dekreta, odredio: „Biskup može... zakonito ukloniti bilo kojega župnika sa župe svaki put, pa i onda kad nije učinio teški prekršaj, koji bi se sudski rješavao“, ako je njegova „služba neučinkovita zbog razloga koje pravo spominje, ili nekih drugih razloga prema biskupovu sudu“.⁶ Novost je ove odredbe posebno u tome što Papa uopće više ne spominje razlike među župnicima. U njoj jednostavno stoji: „bilo kojega župnika – quemlibet parochum“. Time je prethodna razlika o nepremjestivima i premjestivim župnicima iščezla, odnosno samo s ove dvije riječi zauvijek je zbrisana iz crkvene prakse i iz kanonskih odredbi!

3. Novi Zakonik i odredbe o uklanjanju te premještanju župnika

Prije svega ističem važeći kan. 522 koji određuje: „Potrebno je da župnik ima stalnost u službi, i zato neka se imenuje na neodređeno vrijeme...“. A prema kan. 538, § 1 njegova služba prestaje: a) uklanjanjem; b) premještajem, c) odreknućem (koje je ordinarij prihvatio); c) iznimno i istekom vremena, ako je bio postavljen na određeno vrijeme, (a jedino BK može donijeti odluku da se župnici imenuju na određeni period).

Međutim, i novi je ZKP, glede redovnika župnika, u kan. 682, § 2 sačuvao u biti istu odredbu CIC-a, kan. 454, § 5: „Redovnik se može ukloniti s povjerene službe bilo na zahtjev vlasti koja je službu dala, upozorivši redovničkoga poglavara, bilo na zahtjev poglavara, pošto je upozorio onoga koji je dao službu, ali ni jedan ni drugi ne treba tražiti pristanak drugoga.“ Stoga se obrada i ovih kanona o uklanjanju i premještanju župnika ne odnosi na župnike redovnike jer se na njih primjenjuje kan. 682, § 2.

3.1. Kanonsko uklanjanje župnika

Prije svega skrećem pažnju na različite pravne izričaje. Za uklanjanje ZKP rabi izraz *amotio*. Ono dolazi u obzir samo onda kad ima nešto pri samom župniku što se nikako drugačije ne može riješiti pa je, radi dobra duša, najbolje da ga se ukloni s te župe. Sasvim je nešto drugo premještaj župnika ili *translatio*, o čemu ćemo govoriti kasnije.

Sve odredbe o uklanjanju i premještanju župnika nisu u II. knjizi Zakonika – Božji narod, i to u opširnom VI. poglavlju koje ima na-

⁶ Apostolsko pismo *Ecclesiae sanctae*, I, 20, § 1, Enchiridion vaticanum, 2, br. 798.

slov: *Župnici i župni vikari*, i broji 38 kanona (515-552), što bi bilo nekako logično, nego su u VII. knjizi, među *Postupcima*, i to u VI. dijelu, a II. odsjeku pod naslovom: *Postupak u uklanjanju ili premještanju župnika* (kann. 1740-1752). Tih trinaest kanona su predmet našega posebnog studija jer su oni sada važeći i treba se po njima ravnati u ovako delikatnoj stvari.⁷ Gornji kratak prikaz starih propisa u CIC-u iz 1917. god. neka nam služi samo za usporedbu i pojašnjenje, tako da lakše vidimo u čemu je razlika i u čemu je novost ovih važećih kanona.

Prije svega ni kan. 1740, § 1, ne spominje više razliku između nepremjestivih i premjestivih župnika (što znači da je uvažen prijedlog biskupa na saboru) i odredba Pavla VI. u *Ecclesiae sanctae*. Kanon jednostavno određuje mogućnost župnikova *smjenjivanja ili uklanjanja - amotio*⁸ ako je njegova služba postala „štetna ili samo nedjelotvorna“⁹ makar u tome nema *njegove teške krivnje*. U stvari od šest načina gubitka bilo koje crkvene službe, koje donosi kanon 184, § 1, ovdje je obrađen samo jedan od njih – uklanjanje župnika. U odredbi jednostavno stoji: „dijecezanski biskup¹⁰ može ga ukloniti sa župe“.

⁷ „Općenito je u ZKP-u iz 1983. godine usvojeno načelo supsidijarnosti da bi se olakšala biskupska pastoralna služba, ali su predviđene i odgovarajuće administrativne mjere da se zaštite subjektivna prava za slučaj kada bi se crkvena vlast neodgovorno koristila. ZKP posebno naglašava stalnost župničke službe, koja nije ograničena nekim posebnim stavovima župnika. No, ne ovisi ni o proizvoljnoj procjeni samog biskupa.“ James F. PARIZEK, „Procedure in removal and transfer of pastors“, *The Code of Canon Law*, James A. CORIDEN i drugi (ur.), (New York/Mahwah: Paulist Press, 1985.), 1036.

⁸ Treba dobro paziti na pravne izričaje jer za *uklanjanje ili smjenjivanje* rabi se latinski izraz *amotio*, i to se provodi administrativnim putem, što spada na mjesnog ordinarija. Međutim, sasvim je nešto drugo *oduzimanje službe - privatio* (kan. 196), što je u stvari *kazna za neko djelo* i provodi se posebnim postupkom prema pravnoj odredbi, tj. prema propisima kaznenog prava. VI. knjiga ZKP-a, u svojem II. dijelu te knjige (kann. 1364-1399) nabroja pojedinačna *kaznjiva djela*. Neka od njih može počiniti i župnik, pa mu se radi toga nekada može, a nekada mora oduzeti župnička služba. Nabrojimo samo neka, i to ona najveća: a) *otpad od vjere, krivovjerje ili raskolništvo* (kan. 1364); b) *fizički napad na papu* (kan. 1370, § 1); c) *navođenje pokornika na grijeh (protiv šeste zapovijedi) prigodom ispovijedanja* (kan. 1387, § 1); d) *izravna povreda ispovjedne tajne* (kan. 1388); e) *pokušaj sklapanja ženidbe, makar i građanske* (kan. 1394, § 1), itd.

⁹ „Iz ovoga možemo povući sljedeći zaključak: razlog micanja župnika temelji se na njegovu negativnu djelovanju, a ono je na štetu vjernika. Drugim riječima rečeno: razlog micanja ovdje je potreban baš zato jer je u pitanju dobro vjernika.“ Francesco COCCOPALMERIO, *De paroecia* (Roma: PU Gregoriana, 1991.), 247.

¹⁰ Propis naglašava: *dijecezanski biskup*, jer kan. 134, § 3 određuje: „Ono što se kanonima poimence daje dijecezanskom biskupu, smatra se da samo njemu i pripada, isključivši iz toga generalnog i biskupskog vikara, osim ako imaju poseban nalog“. Dakle u ovako delikatnom slučaju mora osobno nastupiti sam dijecezanski biskup.

Kanon 1741 navodi pet *osobitih razloga* za uklanjanje župnika,¹¹ a ti su: 1) način župnikova djelovanja nanosi crkvenom zajedništvu veliku štetu i nemir; 2) nestručnost ili trajna duševna ili tjelesna župnikova bolest;¹² 3) gubitak dobrog glasa kod čestitih i uglednih župljana;¹³ 4) teško zanemarivanje ili povreda župničkih dužnosti;¹⁴ 5) loše upravljanje vremenitim dobrima.¹⁵ Treba uočiti razliku u odnosu na razloge u CIC-u, koje smo gore nabrojili. Naime sadašnja odredba br. 1 (način župnikova djelovanja nanosi veliku štetu crkvenom zajedništvu...) ¹⁶ prije nije uopće postojala. S druge strane: ono što stoji u bivšem kan. 2147, § 4 (vjerojatno zlo[činstvo] župnikovo) ovdje je ispušteno tako da opet u stvari ostaje pet razloga. No, ovo nabranje *samo njih pet* je u stvari prikaz onih najčešćih i uobičajenih razloga, a to nikako ne znači da su to i jedini. Sam biskup će stvar dobro procijeniti, ali i od strane župljana, drugih dobronamjernih svećenika, možda

-
- 11 „Sljedeće odredbe vrijede samo za župnike, ali ne za ostale nositelje službe. Molba kardinala Martyja na sjednici iz 1981. god. da se odredbe o uklanjanju prošire na sve nositelje službe, s razlogom je odbijena: *Ovaj propis je ograničen samo na župnike zbog svojevrznoga značenja njihove službe...*“ Klaus LÜDICKE; „Amtsenthebung und Versetzen von Pfarrern“, bilješka br. 3 uz kan. 1740, u *Münsterischer Kommentar zum CIC*, svez. 5 (Essen: Ludgerus Verlag, 1992.).
- 12 „Riječ je o takvoj nestručnosti kojoj se ne vidi kraj, a glede bolesti ovdje se npr. misli na umne poremećaje, paralizu, sljepoću, otežanu čujnost, sasvim tihi glas... stanje je takvo i jedva da će prestati bilo da je neizlječivo, bilo da već dugo traje.“ Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di Diritto canonico*, svez. 2 (Napoli: Edizioni Paoline, 1988.) br. 5344.
- 13 „Župnik kao osoba vjernicima se pokazuje negativan, radi čega je ili teško prihvaćen ili uopće nije prihvaćen, pa je i njegova služba neuspješna.“ Francesco COCCOPALMERIO, *De paroecia*, 257.
- 14 „Zakonik spominje prvi korak u takvu slučaju: opomena župnika. Ovo je, u stvari, jedini put od pet spomenutih razloga za uklanjanje u kan. 1741, gdje se izričito spominje prethodna opomena, što je razumljivo.“ James F. PARIZEK, „Procedure in removal“, 1039.
- 15 „Po općem pravu upravljanje vremenitim dobrima župe spada u župnikovu zadaću (kann. 532; 1281-1288). A tu župnik može zakazati bilo zbog nesposobnosti, bilo zbog nemara, bilo zbog krivnje, što znači nanijeti Crkvi štetu. S pravom se u ovakvu slučaju mora nešto poduzeti da se problem riješi...“ Klaus LÜDICKE, „Amtsenthebung“, bilješka br. 9 uz kan. 1741.
- 16 „Ova odredba smjera na uznapređovalu svijest o zajedništvu u Crkvi na temelju saborske ekleziologije, gdje je ona jako naglašena. Radi se o štetama koje prouzrokuju velike lomove u crkvenom zajedništvu, a to je teško opisati. U pitanju je zapravo i vjera i kršćanska ljubav; ljudska obazrivost, misionarska aktivnost prema nevjernicima. Stoga, ako župnik svojim djelovanjem vjeru čini teškom, ogriješi se o zapovijed ljubavi, spotiče se o dostojanstvo drugih, ili ugled župne zajednice pred drugima ugrožava, sve bi to spadalo pod br. 1 ovoga kanona.“ Klaus LÜDICKE, „Amtsenthebung“, bilješka br. 3 uz kan. 1741.

i od dekana mogu doći *pritužbe* zbog sasvim drugih, a ipak ozbiljnih razloga. Ipak, glavni je naglasak na tom da je župnikova služba u župi „štetna ili nedjelotvorna“.

Kan. 1742, § 1 naglašava da biskup ne ulazi u rješavanje problema samostalno, nego raspravi stvar s dvojicom župnika koje je za takve slučajeve odredilo Prezbitersko vijeće.¹⁷ Kanon, dakle, isključuje iz rješenja ovako delikatne stvari druge biskupove, i bliže i vrsnije suradnike, npr. pomoćnog biskupa, generalnog i možebitnog personalnog vikara, kanonike pa čak i dekana. Međutim, za pretpostaviti je da biskup i Prezbitersko vijeće za takvu delikatnu zadaću stvarno odrede prave pastoralce, kojima je sigurno stalo i do dobra vjernika, a sasvim sigurno i do dobra vlastitih kolega župnika.¹⁸ Ustanovi li se pri tom da razlozi za uklanjanje stvarno postoje¹⁹, biskup upućuje župniku oćinski poziv (a za valjanost, u pozivu trebaju biti navedeni razlozi) „da se odrekne (službe) u roku od petnaest dana.“

Na taj poziv župnik se stvarno može jednostavno odreći župe i pristati na uklanjanje (kan. 1743),²⁰ ali može postaviti i neke uvjete, o kojima biskup odlučuje da li su prihvatljivi ili nisu. Međutim, župnik u toku zadanoga vremena može ništa ne odgovoriti. Biskup tada ponovo piše i odredi mu drugo vrijeme do kada se treba izjasniti.²¹ Ne odgovori li župnik opet (premda nije bio zakonito sprijećen) ili odbija

17 Kanon naglašava da je župnike *savjetnike* za takve potrebe, a na *prijedlog biskupa za stalno odredilo Prezbitersko vijeće*. To znači da takav gremij župnika 'savjetnika' mora postojati u biskupiji, i to od početka kada je uspostavljeno Vijeće, dakle prije nego što izbije neki slučaj o uklanjanju bilo kojeg župnika, a oni će nastupiti u danom trenutku, kada zatreba. Postupak uklanjanja župnika bez ovakvih vijećnika i vijećanja s njima bio bi nekanonski.

18 „Upravo da su određeni župnici, ima posebno smisla jer se radi o aktivnoj pastoralnoj službi nekoga subrata koji je u istom položaju kao i oni... Na temelju toga *savjetovanja s dvojicom župnika* biskup će procijeniti da li ima osnove i končano da li provesti uklanjanje sa službe.“ Klaus LÜDICKE, „Amtsenthebung“, bilješka br. 3 i 4 uz kann. 1742.

19 „Razlog je uklanjanja župnika bitno pastoralni, nedjelotvornost njegove službe ili šteta nanесena dušama..., makar se to dogodi i bez njegove teške krivnje, pa i bez ikakve njegove krivnje. Odredba se stoga opravdava više objektivnim nego subjektivnim razlozima. Dosljedno tome, upravno uklanjanje župnika, kako smo već napomenuli, nema kazneni karakter.“ Nikola ŠKALABRIN, *Postupci* (Zagreb: KBF; Đakovo: Teologija u Đakovu, 2000.), 331.

20 Prema kan. 189 svako odreknuće, da bi bilo valjano, mora biti učinjeno pismeno, ili pred dvojicom svjedoka.

21 „To vrijeme određuje sam biskup prema svojoj razboritoj procjeni. Jasno je da se župniku mora pružiti prilika da odvagne svoju odluku i da se s nekim savjetuje.“ Luigi CHIAPPETTA, br. 5360.

li odreknuće od službe, a ne navodi razloge (kan. 1274, § 2), biskup može donijeti odluku o uklanjanju.²²

Može se dogoditi i drugo: da „župnik pobija navedeni razlog i biskupova obrazloženja“, a navodi neke svoje razloge, iako za biskupa nedovoljne (kan. 1745). Biskup ga tada pozove da sve svoje tvrdnje pa i protivne dokaze, ako ih ima, iznese u pismenom obliku. Dobivši sve te materijale, biskup ponovo s „onom dvojicom župnika“ (kan. 1742, §1) slučaj razmotri i donosi konačnu odluku da li župnika ukloniti.

Ako je župnik uklonjen sa službe, kan. 1746 propisuje dvovrsnu obvezu biskupa prema njemu: a) dodijeliti mu drugu službu, ako je za nju prikladan; b) pobrinuti se za njegovu mirovinu „kako to slučaj traži i okolnosti dopuštaju“. Radi li se, pak, o bolesnome župniku, kan. 1747, § 2 spominje i treću mogućnost: „neka ga biskup makne sa službe, ali ostavi u (toj istoj) župnoj kući, dokle god traje potreba“. S druge strane, kan. 1747, § 1 propisuje trostruku obvezu uklonjenog župnika: a) uzdržati se od obavljanja župničke službe; b) sve što pripada župi predati onome komu biskup župu povjeri; c) što prije napustiti župnu kuću. Ako je pak bolestan i ne može se bez teškoća preseliti, ima se pravo pozvati na propis kan. 1747, § 2. Inače, ako je župnik uložio utok (slijedeći propise kann. 1732-1739), biskup tada ne može imenovati drugoga župnika na tu župu, nego samo župnoga upravitelja (kan. 539), „koji samo zamjenjuje župnika“, dok se utok ne riješi.

3.2. Premještanje župnika

Da bismo i ovaj često delikatni problem razmotrili, navest ćemo prvo cjeloviti kanon 1748, jer je svaka riječ u njemu jako odmjerena i važna: „Ako dobro duša ili potreba ili korist Crkve zahtijevaju da se župnik premjesti iz svoje župe, koju uspješno vodi, na drugu župu ili drugu službu, neka mu biskup napismeno predloži premještaj i neka mu savjetuje da pristane iz ljubavi prema Bogu i dušama.“

Tri su bitne stvari istaknute u prvom dijelu kanona: a) najbitnije je dobro duša. No kanon ne naglašava kojih duša? Da li onih koje župnik ostavlja, ili onih kojima bi trebao otići! b) postoji neka druga potreba i korist Crkve. Osim župničke, tolike su i druge svećeničke službe u jednoj partikularnoj Crkvi, npr. u ordinarijatu, sjemeništu, caritasu,

²² Prema kan. 51 dekret se izdaje *napismeno uz barem sažeto obrazloženje*, kan. 54, § 2 određuje: „Dekret treba biti priopćen prema pravnoj odredbi zakonitim putem.“ U našem slučaju bi to značilo da dekret mora biti osobno uručen ili poslan poštom, ali s povratnicom jer se jedino tako ima pismeni dokument da ga je župnik dobio.

u apostolatu mladih, misijskoj djelatnosti, bolnici, vojnim i policijskim postrojbama, zatvorima, sredstvima društvenog priopćavanja, odlazak na daljnji studij, pomoć drugim Crkvama... mogli bismo ih još dosta nabrojiti. c) župnik obavlja uspješno službu u župi koju vodi. Ovo već daje vrlo pozitivnu sliku i izričitu kanonsku pohvalu o župniku.

U stvari, kanon ne spominje niti jedan od ranije nabrojanih pet poglavitih razloga, tj. pet uobičajenih župničkih *slabosti* (kan. 1741, br. 1-5), niti se daje nasluti bilo koji drugi ozbiljan razlog za *njegovo uklanjanje*. Prema tome dobro onih duša koje on do sada vodi uopće nije upitno, samo je pitanje da li će mnogo štošta biti upitno kada se njega premjesti jer kanon ne propisuje da ta župa treba njegovim premještanjem dobiti barem takva ili čak još boljega župnika. Samo se zna da je on, kojega bi trebalo premjestiti, do sada bio *uspješan!* Stoga bi gore spomenuto *dobro duša* u slučaju ovakva premještaja moglo biti samo dobro onih kojima bi taj župnik trebao kasnije služiti, kad ovu „uspješno vođenu zajednicu vjernika“ ostavi. Stoga je bitno procijeniti da radi toga budućeg dobra duša ne bi bilo jako upitno dobro ovih kojima se uzima *uspješni župnik* i kakve će to posljedice imati.

Upada u oči da u kanonu stoji „neka biskup pismeno predloži premještaj“. Ne piše, doduše, dijecezanski biskup kao što stoji u gore protumačenome kan. 1740. No ipak i ovaj postupak samo on može provesti jer kan. 523 izričito određuje: „Povjeravanje župničke službe pripada dijecezanskom biskupu“. Ako dijecezanskom biskupu pripada povjeravanje, logično je onda da mu pripada i premještanje, pogotovo kad ono može biti *mučno*. Stoga u ovom slučaju nisu nadležni ni generalni vikar pa ni personalni, ako ga biskupija ima.²³ S obzirom na navođenje razloga za ovaj postupak i da li oni trebaju biti spomenuti u pismu upućenom župniku, savjetnici pripravne komisije za izradu novog ZKP-a su se izjasnili: „na ovom stupnju postupka bolje je ne obvezivati biskupa da navede razloge“.²⁴ Međutim, jako je razumno da se oni ipak spomenu,²⁵ tj. da se puna i prava istina priopći župniku.

Stvar jednostavno i mirno teče dalje ako župnik pristaje na premještaj. No može se dogoditi i ono spomenuto u kan. 1749. „Župnik

23 „Generalni vikar ne može poduzeti premještaj (župnika) bez posebnog biskupova naloga, pa ni onda kada bi premještaj bio dobrovoljno prihvaćen.“ Klaus LÜDICKE; „Voraussetzungen“, bilješka br. 6 uz kan. 1748.

24 *Communicationes* (1979. god), str. 295, kan. 445.

25 „Bilo bi nerearno (od strane biskupa) ne spomenuti motive premještaja. Jer što će učiniti župnik koji smatra da ne može prihvatiti prijedlog. Kako će iznijeti svoje protivne razloge ako ne zna za biskupove motive premještaja? Je li onda korektno i od strane biskupa tražiti da taj župnik odustane od svojih razloga?“ Luigi CHIAPPETTA, „Commento al canone 1748“, br. 5367.

ne namjerava udovoljiti biskupovu prijedlogu i nagovorima“. Odredba stoga tom župniku propisuje: „Neka napismeno iznese svoje razloge“. Kolikogod ZKP dijecezanskom biskupu daje široke ovlasti u upravljanju krajevnom Crkvom, kad primi takav negativni a pismeni odgovor župnika, mora uvažiti odredbu kan. 190, § 2: „Ako se premještaj vrši protiv volje naslovnika službe, zahtijeva se važan razlog i neka se, uvijek uz poštovanje prava da se iznesu protivni razlozi, obdržava postupak koji je pravom propisan.“²⁶

U stvari, u kann. 1750-1752 opisan je daljnji pravni postupak. Kan. 1750 propisuje: Ostaje li biskup pri svojem stavu o premještaju (unatoč pismeno iznesenim župnikovim razlozima), „neka s dvojicom župnika, odabраниh prema odredbi kan. 1742, § 1, razmotri razloge koji su u prilog ili protiv premještaja“. Moguće da se pri tom razmatranju predmeta biskupa i župnika *savjetnika* neke stvari razjasne, pa čak i to da biskup odustane od svoje daljnje namjere. Jasno da pri tome sve ostaje po starom i traže se neka druga, manje bolna, rješenja. No ako biskup ustraje u svojoj namjeri, „neka župniku ponovi očinske poticaje“;²⁷ odnosno barem uvaži kanon 384, koji određuje: „Neka dijecezanski biskup s osobitom brigom prati prezbitere koje neka sluša kao pomoćnike i savjetnike, neka štiti njihova prava...“²⁸ Ako ikad, sada bi barem, uz te očinske poticaje, trebao navesti župniku važne i teške razloge premještanja.

Kan. 1751 propisuje: Odbija li, međutim, župnik i dalje prihva-

²⁶ „Za ovo se traži *težak razlog* jer se osobu (u ovom slučaju župnika) lišava zakonito stečenoga prava. Stoga treba slijediti upravni postupak kakav je Zakonik propisao; obvezno saslušati i objektivno vrednovati protivne razloge naslovnika (župnika) kojeg se premješta.“ Luigi CHIAPPETTA, „Commento al canone 190“, br. 1116.

²⁷ Ovakva blaga formulacija o biskupovim *očinskim poticajima* smjera i na ono što stoji u dekretu o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus*, koji u br. 16,3 kaže: „Neka biskupi posebnom ljubavlju prihvaćaju svećenike kao one koji dijelom preuzimaju njihove zadaće i njihovu skrb te ih svakodnevno tako revno izvršavaju; trebaju ih smatrati sinovima i prijateljima, biti spremi saslušati ih te se trsiti da u *povjerljivu ophođenju* s njima promiču sveukupno pastoralno djelovanje.“

²⁸ Najviše praktičnih smjernica o odnosu biskupa i svećenika dao je Direktorij o pastoralnoj službi biskupa *Ecclesiae imago* koji u br. 107-117 naglašava da se biskup prema svećenicima odnosi: „ne kao poglavar i sudac, nego kao učitelj, otac, prijatelj, brat... neka promiče duh zajedništva među njima... neka im javno očituje povjerenje... neka poštuje njihova prava... neka im pravedno podjeljuje službe... pazi na njihovo ljudsko i svećeničko dostojanstvo“. (Vidi *Enchiridion vaticanum* 4, br. 2100-2118). Opširnije o tome u komentaru kanona 384 kod Pero PRANJIĆ, *Božji narod* (Sarajevo: KBF, 2012.), 188-191.

titi premještaj, biskup mu izdaje dekret i odredi rok izvršenja, a nakon isteka toga vremena, otišao župnik ili ne otišao, župa se smatra zakonski upražnjenom. U ovako mučnom slučaju, kao i kad je u pitanju „uklanjanje župnika“, treba se ravnati po odredbi kan. 1747, što smo gore opisali. No ako je župnik *uložio protiv biskupova dekreta utok* (kan. 1747, § 3), on se, doduše, treba *ukloniti sa župe*, no biskup ne može imenovati novog župnika za tu župu, nego samo župnog upravitelja dok se stvar s utokom ne riješi.

Propisi o utoku sadržani su u kann. 1732-1739. Kao prvo, treba uvažiti što kanon 1734, § 1 određuje: „Prije nego tko uloži utok, mora od samog donositelja odluke napisмено zamoliti opoziv ili ispravak odluke; pošto se ta molba podnese, podrazumijeva se da je samim tim zatražena i obustava izvršenja.“ Ta molba mora biti upućena u roku od deset dana. Na takvu župnikovu molbu biskup bi morao u roku od 30 dana reagirati (kan. 1735). Ako molbu prihvati i uvaži, župniku će to biti dostavljeno i pismeno te kako stvar dalje teče. Ako biskup odgovori da molbu ne prihvaća, onda daljnji rok teče od onoga dana „kada je župnik dobio negativan odgovor“. Ako, pak, biskup u roku od 30 dana ništa ne odgovori (smatra se onda da je odgovor negativan), rok tada teče od isteka 30-og dana.

Kan. 1737 određuje: „Tko tvrdi da je oštećen odlukom, može se zbog bilo kojega opravdanog razloga uteći hijerarhijskom poglavaru“ (pisati u Rim, Kongregaciji), i to u roku od 15 dana. A utok se može dostaviti samom biskupu, i „taj mora utok odmah dostaviti mjerodavnome hijerarhijskom poglavaru“ (kan. 1737, § 1).²⁹ A za pretpostaviti je da župnik nije vješt kanonskim i proceduralnim propisima. Stoga kan. 1738 propisuje: „Ulagatelj utoka uvijek ima pravo uzeti zaštitnika... ili zastupnika“. Jasno, u slučaju utoka, i biskup i župnik su obvezatni držati se odredaba kan. 1747, koje sam prethodno obradio. Ukratko rečeno: župnik se mora, barem privremeno, ukloniti s te župe (no ne mora je službeno *predati*), a biskup ne može imenovati novog župnika,

²⁹ „Utok može uložiti župnik kojemu je nanesena nepravda ako za to ima opravdane razloge. Može npr. dokumentirano dokazati da dekret o premještanju nije poštovao proceduralne odredbe, ili može dokazati da proces nije slijedio kanonsku pravičnost... Utok župnici podnose *Kongregaciji za klerike*, a samo župnici iz misijskih područja Kongregaciji za evangelizaciju naroda... Kongregacija će razmotriti i odvagnuti slučaj... pa utok može prihvatiti, modificirati ili odbaciti. Ako je utok uvažen, on ostaje na staroj župi. Ako je utok odbačen, župnik ima još jednu mogućnost: uložiti drugi utok *Apostolskoj Signaturi*, tj. Vrhovnom crkvenom sudištu, i njezin pravorijek bi bio konačan.“ James PARIZEK, „Procedure in removal“, 1045.

nego samo župnog upravitelja dok se utok ne riješi.³⁰

Kan. 1752, (ujedno i posljednji u cijelom ZKP-u) naglašava dvije bitne stvari za ovakav postupak premještanja župnika:

1. Neka se održava „kanonska pravičnost“.³¹ Na nju se može u ovom slučaju gledati iz četiri različita stanovišta: a) Treba uvažiti pravičnost prema župniku kojega se premješta, pogotovo zato što je naglašeno da uspješno vodi župu. b) Treba voditi računa i o župljanima te župe koji će biti jako iznenađeni, katkada i vrlo pogođeni da im se premješta župnik. Ne bi li bilo razborito čuti barem župne vijećnike i pastoralne i ekonomske te što oni na tu biskupovu namjeru pa i potrebu biskupije kažu? c) Jasno, da biskup takva uspješnog župnika i drugdje može jako trebati pa je i ta druga služba također vrijedna pažnje i pastirske njegove brige, uključujući i biskupovu odgovornost za sveukupno pastoralno djelovanje na području partikularne Crkve. d) No, isto je tako važno uzeti u obzir stanje budućeg župnika kad se ovaj uspješni makne, a taj novi preuzme župu. Hoće li novi odgovoriti svim potrebama župe i župljana? Kako će podnijeti i postaviti se ako bude prigovora i oporbe prema njemu? Kakvi će ubuduće biti međusvećenički odnosi bivšega i novoga župnika, pogotovu ako nije bila zaobiđena poglavareva „*acceptio personarum* – pristranost bilo prema bivšem bilo prema novom župniku“, na što kanon 524 biskupa izričito obvezuje: „neka se klone svake pristranosti prema osobama“.

2. Neka se ima pred očima „spasenje duša, koje u Crkvi uvijek mora biti vrhovni zakon“. Nema sumnje da je to i samom biskupu i župniku koji je do tada „uspješno vodio tu župu“ jako važno i bitno. Ipak, tko je više a tko manje u pravu, najmjerodavnije će se vidjeti temeljem presude iz Rima. Uvaživši ono što sam rekao o naravnoj i kanonskoj pravičnosti, da li se s ovakvim bolnim premještajem uistinu uvijek ostvaruje *vrhovno dobro duša*? Pri svemu ovome treba samome dijecezanskom

³⁰ Budući da odredbom kan. 1748 dijecezanski biskup ima jako široke ovlasti glede razmještaja i namještanja župnika, razlozi župnika koji je uložio utok moraju biti stvarno jaki. No iz prakse se zna da u Rimu najčešće procjenjuju kako je sama stvar tekla, i to poglavito *in decernendo et procedendo* – u odlučivanju i pravnom postupku. Na žalost, tu ima vrlo često pogreška i pravnih promašaja. Ako ih u Rimu uoče, uvijek će stati protiv onoga tko je pogreške načinio.

³¹ O kanonskoj pravičnosti Luigi CHIAPPETTA piše: „U biti ona je viši stupanj pravde, plod i izraz *ljubavi* – *caritasa*. Ima svoju funkciju ne samo u slučaju pravnih praznina (tzv. *rupa* u zakonu), nego općenito u tumačenju te primjeni zakona. Ona je svojstvena crkvenom zakonodavstvu koje se u tom vidu temeljito razlikuje od društvenoga zakonodavstva. Uostalom, nju je već u XIII. stoljeću Henrik de Sousa definirao: *Kanonska pravičnost je umjerena pravda, slađa od samog milosrđa*.“ *Prontuario di diritto canonico e concordatario* (Roma: Edizioni Poline, 1994.), 523.

biskupu i obojici župnika koji ga savjetuju, a isto tako i obadvojici župnika koji su u igri, kao i svim vjernicima dosta i svjetlosti i milosti da svatko postupi po duši i savjesti i na najbolji mogući način kako bi iza toga svatko od njih stvarno u duši ostao što mirniji.

Zaključak

Najbitniji vid prezbiterske djelatnosti jest pastoralni rad, a on se iznad svega ostvaruje radom u župama, i to prvenstveno kao župnik. On je snagom dekreta pastir duša, i slijedom kanonskih odredaba njegova je služba stabilna, o kojoj poglavar odlučuje ako su u pitanju važni razlozi. Jedni su od njih kad služba postane neučinkovita i štetna, a razlog tome je u samom župniku, ne ulazeći uvijek u problem koliko je i kako osobno odgovoran. Drugi razlog su ostale potrebe partikularne Crkve, ili jednostavnije rečeno dobro duša.

Međutim, budući da se radi o prezbiterima - župnicima, koji su najbliži suradnici biskupa u pastoralu, bilo kad je u pitanju uklanjanje župnika zbog prvih razloga, bilo kad je u pitanju premještaj zbog onih drugih, treba mnogo razboritosti i taktičnosti. Konačno, treba poštovati pravni postupak jer se jedino tako provodi „kanonska pravičnost“, a s druge strane na najbolji mogući način ostvaruje se općenita svrha kanonskog zakonodavstva: „spasenje duša“.

Bude li upitno jedno ili drugo od toga dvoga, može se posegnuti za traženjem pravne zaštite, a to ne bi trebala biti prvotna svrha ni poglavaru koji izdaje dekret, ni prezbiteru - župniku koji taj dekret treba provesti.

PROCEDURE OF REMOVING OR REPLACING A PASTOR

Summary

Finding a priest to serve as pastor in a specific parish is very important and can also be very complicated. This explains why Canon Law has 13 canons dealing with this matter. This article presents the canons in the old Canon Law (Codex iuris canonici), published in 1917 and the canons of the new Canon Law in order to offer a comparison and facilitate better understanding of the new canons. The article primarily deals with the removal but also the replacement of a pastor. The article lays out the regulations which the diocesan bishop should follow in both cases, and it offers suggestions to pastors on how to handle this situation, especially in cases where the pastor may believe that replacement or removal is inappropriate. The regulations dealt with in this article apply only to diocesan priests, while other regulations apply to pastors from among the religious.

Key words: *pastor, removal from office, clerical censure, replacement, appeal against administrative decisions, canonical fairness, the good of souls.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan